

Bygdeservice Norge 10 år!

Av Tor Breen, Det Kongelige Selskap for Norges Vel og Arild Løvik, Vingelen Utvikling

Forløperen til Bygdeservice Norge 1991 - 2001

Bygdeservice var en viktig del av det store veiledningsprosjektet «Samarbeid i Landbruket», (Almåsutvalget) som pågikk i perioden 1991-1996. Prosjektet var initiert av Landbruksdepartementet og var et samarbeid mellom Senter for bygdeforskning, Det Kongelige Selskap for Norges Vel og Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning, der Reidar Almås var prosjektleder de første årene og Anne Siri Skamsar den siste perioden. Prosjektet har betydd svært mye for etablering av bygdeserviceforetak de første årene, gjennom studieturer, informasjon, motivasjon, deltagelse på utstillinger, møter, kurs, utarbeiding av håndboka «Vi starter bygdeservice» med normalvedtekter og annet materiell. Det første bygdeserviceforetaket, Blaker bygdeservice, ble etablert i 1992, etter modell av de svenske «Farmartjänst». Nedre Romerike bygdeservice fulgte etter neste år, og det varte ikke lenge før flere kom til.

Felles møte - interimsstyret

Etter hvert som det ble etablert flere bygdeserviceforetak, kom det stadig opp spørsmål som har felles interesse for alle foretakene. Her kan nevnes ulike kontorrutiner som fakturering, lønnsutbetalinger etc. I den forbindelse var det ønske fra bygdeserviceforetakene om at Norges Vel tok initiativ til et møte eller en samling, der ulike tema av felles interesse kunne drøftes. Norges Vel innkalte derfor en representant fra hvert av bygdeserviceforetakene til møte på Hellerud 14. mars 1995. 10 av totalt 15 bygdeserviceforetak var representert på møtet. Viktige saker var orienteringer fra de ulike foretakene, beskyttelse av navnet bygdeservice, bedre kontakt mellom foretakene og allerede da begynte drøfting av behovet for en felles overbygging. Da det i følge Patentstyret ikke var mulig å beskytte navnet bygdeservice, men at dette måtte knyttes opp mot et symbol for å kunne beskyttes, ble den viktigste oppgaven den første tiden å utarbeide en felles logo. En så dette som svært viktig for synliggjøring og felles markedsføring. På dette første møte ble det nedsatt et interimsstyre som skulle arbeide med utforming av forslag til logo.

Permanent arbeidsgruppe

Allerede før sommerferien samme år innkalte interimsstyret bygdeserviceforetakene til nytt møte på Hellerud, der resultatet av logoarbeidet ble lagt fram. De innkomne forslagene ble presentert og diskutert, samt ulike forhold i forbindelse med bruk av logo. På møtet ble det

valgt en mer permanent arbeidsgruppe som skulle arbeide fram et endelig forslag til retningslinjer, samt forslag til finansiering og bruk av logo.

Følgende arbeidsgruppe ble valgt:

- Kåre Tøftum, Lillehammer Bygdeservice
- Erik Monrad-Haslum, Nedre Romerike Bygdeservice
- Geir Magne Fjellseth, Gjøvik og Omland By- og Bygdeservice

Norges Vel v/Björg Aaraas og Tor Breen ivaretok sekretariatet. Etter noen år gikk Trygve Hoel, Follo Bygdeservice inn i stedet for Kåre Tøftum.

Med bakgrunn i diskusjonen på møter med bygdeserviceforetakene, arbeidet arbeidsgruppa videre med logo og spesielt med budsjett, økonomi, registrering, retningslinjer for bruk, overvåking, kontroll og skjerming av logo, praktisk bruk og tilbud om aktuelle produkter der logo nyttes. Retningslinjene ble sendt til høring hos bygdeserviceforetakene.

Det ble vedtatt at alle bygdeserviceforetak som har startet og driver etter opplegget i håndboka «Vi starter bygdeservice» får tillatelse til å nytte logo.. Da retningslinjer og alt var klart gikk det tilbud til bygdeserviceforetakene. Lagene kjøpte bruksrett til logo for kr 3.500. Det ble også arbeidet noe med felles bestilling av konvolutter, brevark, brosjyrer og annet materiell, uten at dette ble noen suksess. Luer med logo ble produsert. Klistremerker med logo var inkl. i prisen. Logo ble registrert i Patentstyret.

Både Norges Vels og arbeidsgruppas arbeid ble i denne perioden finansiert gjennom midler fra prosjektet «Samarbeid i landbruket» og senere «Samarbeid i bygda mot 2000».

«Felles forum» - Fellessamlinger

Ved flere anledninger har behovet for en felles overbygging vært framme i diskusjonen og her har det ikke manglet på meninger.

Uten at det ble etablert noen felles overbygging på 1990-tallet har det hvert år siden 1995 blitt arrangert samlinger, etter hvert såkalte «Fellessamlinger» med meget god oppslutning. Arbeidsgruppa sammen med sekretariatet i Norges Vel har stått som arrangør. Arbeidsgruppa og fellessamlingene har knyttet bygdeserviceforetakene godt sammen, selv om ingen formell organisasjon var etablert. Dette må kunne sies å være forløperen til Bygdeservice Norge SA.

Den første tida ble samlingene arrangert over en dag på Hellerud, men etter hvert ble det behov for to dager, slik at en fikk et trivelig og sosialt samvær om kvelden. Av hensyn til behovet for overnatting ble fellessamlingene arrangert på hotell. En viktig post på programmet har hele tiden vært orienteringer, erfaringer og meningsutvekslinger mellom foretakene. Ellers ble det tatt opp faglige tema som foretakene var opptatt av, ofte med orienteringer fra medlemmene, egne krefter i Norges Vel, fra arbeidsgruppa eller eksterne innledere. Av aktuelle tema kan nevnes ulike former for felles markedsføring og behovet og nytten en har av dette, forsikring, tilbud om innkjøp av arbeidstøy, medlemsblad, regnskapsmessige og skattemessige forhold, utleie av bygdeservicemedlemmer over lengre tid, hvordan sikre seg at

kundene betaler, krav og betingelser ved spesielle oppdrag (f.eks. Veivesenet), kontraktsformularer og anbudsdokumenter, internkontroll/HMS, endringer i Plan- og bygningsloven, nye oppdrag for bygdeservice, kvinner i bygdeserviceforetak mm. Etter hvert ble det også lagt opp til gruppearbeid. Valg av arbeidsgruppe og økonomi har vært fast post på agendaen.

Forsikringsavtaler

Forsikring kom tidlig opp som et aktuelt arbeidsområde for arbeidsgruppa. Ved kollektiv forsikring vil en i mange tilfeller kunne oppnå redusert premie. Gruppa var i kontakt med flere selskaper, bl. Gjensidige, Vesta og Norske Avløserlag og Maskinringer som hadde god erfaring med dette. Alle bygdeserviceforetakene fikk fått tilbud, men flere nyttet lokale kontakter.

Konkurransetilsynet – ulovlig prissamarbeid

En av de største og viktigste oppgavene arbeidsgruppa og sekretariatet har hatt var forholdet mellom Konkurransetilsynet og bygdeserviceforetakene. På slutten av 1990-tallet ble det klart at alle bygdeserviceforetak i landet driver ulovlig, selv om dette først ble utløst ved Voss bygdeservice. Dette kom som en stor og noe dyster overraskelse. Konkurransetilsynet mente det foregikk prissamarbeid mellom medlemmene i bygdeserviceforetakene, som hver for seg er aktuelle og potensielle konkurrenter. Dette var ulovlig. Etter møtet med konkurransetilsynet ble det søkt om dispensasjon fra de aktuelle paragrafer i Konkurranseloven. Etter en lengere saksbehandlingstid ble søknaden innvilget og gjort gjeldende ikke bare for Voss bygdeservice, men for alle etablerte bygdeserviceforetak, og også for framtidige etableringer. Det var bare nødvendig med mindre justeringer i vedtektene. Denne saken er et godt eksempel på hvor viktig det er å ha et apparat som kan ta tak i slike felles oppgaver.

Kurs, møter

Norges Vel deltok eller gjennomførte en rekke møter og kurs for veiledere og bønder, der bygdeservice var tema helt siden starten i 1992/1993. Enkelte år kunne det dreie seg om hele 10-12 møter og kurs. Medlemmer fra bygdeserviceforetakene og etter hvert representanter fra arbeidsgruppa orienterte om sine erfaringer fra praktisk arbeid i bygdeserviceforetak, noe som ga tilhørerne verdifull informasjon i tillegg til mer teoretisk kunnskap. Enkelte av medlemmene i arbeidsgruppa deltok på svært mange informasjonsmøter rundt i landet. Flere foretak er etablert i etterkant av møter og kurs.

Vedtekter – Bygdeservice

I forbindelse med etablering av det første bygdeserviceforetaket i landet, Blaker Bygdeservice i 1992, ble det utarbeidet vedtekter og retningslinjer med god hjelp av Knut Heie som tidligere hadde arbeidet med nabosamarbeid i Norges Vel. Vedtektene (normalvedtekter) og retningslinjene ble nyttet som mal for senere etableringer. Ved registrering av de første foretakene i Brønnøysund, ble vedtektene godkjent og alt fungerte tilfredsstillende. Etter hvert oppdaget foretaksregisteret mangler og feil ved våre vedtekter, og registreringspapirene ble sendt i retur. Arbeidsgruppa og Norges Vel omarbeidet vedtektene på enkelte punkter, og siden har alt fungert tilfredsstillende.

Diverse

I regi av prosjektet «Samarbeid i landbruket» ble det utarbeidet en videofilm i 1995, der bl.a. Blaker Bygdeservice ble presentert. Arbeidsgruppa og Norges Vel gjennomførte studiebesøk på Romerike for bygdeserviceforetak fra andre kanter av landet. I flere år ble det arbeidet med avtale om kjøp av arbeidstøy med bygdeservicelogo fra Livold.

Bygdeservice Norge 2002 – 2012

I forbindelse med at prosjektet «Samarbeid i bygda mot 2000» ble avviklet i 2001, var det ikke lenger midler til å drive et felles utviklingsarbeid for bygdeserviceforetakene. Samtidig var bygdeserviceforetakene nå blitt så mange og sterke at Norges Vel tok initiativ til at de kunne danne en egen organisasjon.

Bygdeservice Norge ble etablert av til sammen 15 bygdeserviceforetak på Rica Park Hotel i Stavanger 16. mars 2002. Styret besto av Tor Asle Grønningen, Karmøy Bygdeservice (leder), Geirr Fagnastøl, Voss Bygdeservice og Knut Dyrseth, Averøy Bygdeservice. Senere steg medlemstallet gradvis fram mot 2006-2007, og ser nå ut til å ha stabilisert seg på i overkant av 60 foretak.

Medlemskontingenten ble på stiftelsesmøtet fastsatt til kr 5.000 pr lag og kr 2.500 for de med mindre omsetning enn kr 500.000. Det forelå også forslag om en kontingent som delvis var avhengig av hvor mange medlemmer de enkelte lag hadde, men dette fikk liten oppslutning.

Norges Vel ble nå engasjert som sekretariat for organisasjonen, denne gang med Arild Løvik som sekretær. Han hadde allerede arbeidet et par år med bygdeservice. Når Arild Løvik sluttet i Norges Vel og begynte i Vingelen Utvikling i 2009, fulgte oppdraget som sekretær og senere daglig leder for Bygdeservice Norge med dit.

Den årlige samlingen har hele tiden vært en viktig oppgave for Bygdeservice Norge. Siden etableringen har samlingen vært lokalisert vekselvis på Vestlandet, i Midt-Norge og på Østlandet. Fra 2008 har den årlige landssamlingen på våren blitt supplert av en regional samling på høsten. Også denne har hatt god oppslutning og fått gode tilbakemeldinger fra deltakerne.

Med medlemskontingent er det blitt mulig å sette inn større ressurser på utvikling og løsning av felles utfordringer. Samtidig førte overgangen fra i stor grad frivillig og lokalt/regionalt arbeid støttet av et utviklingsprosjekt, til drift av en mer profesjonalisert, landsomfattende organisasjon med lønnet sekretariat og styre, store reisekostnader på grunn av geografisk avstand og landsomfattende og regionale samlinger, til betydelig større kostnader. Økonomi har derfor vært et gjennomgående tema i Bygdeservice Norge, og i 2006 ble det innført en kontingent som var gradert etter omsetning og som også ga Bygdeservice Norge større økonomisk handlingsrom.

Styret i Bygdeservice Norge har en arbeidsform hvor man i stor grad er et arbeidende styre, som fordeler praktiske oppgaver mellom seg i tillegg til daglig leder. Dette gir muligheter for å utnytte ulik kompetanse og at alle blir integrert i arbeidet. Som en løs sammenslutning av

selvstendige foretak og en interesseorganisasjon for sine medlemmer, har det hele tiden vært en utfordring for Bygdeservice Norge å vise at man gjør rett for den kontingenten som lagene betaler inn.

Hvilke saker man skal jobbe med har i stor grad vært bestemt av medlemmene. Et stort antall saker kan i hovedsak kategoriseres under følgende overskrifter:

Rådgiving, profesjonalisering og nettverk, rekruttering

For å få inn flere medlemmer har det vært jobbet sporadisk mot kommuner, Fylkesmenn og andre, der vi har sett potensial for å få etablert nye bygdeserviceforetak. Dette har vært fulgt opp med deltakelse på møter og assistanse til etableringen. Det har imidlertid vist seg at mange av lagene som ble etablert tidligere har hatt ganske kort levetid, og avgangen har de siste 5 årene vært like stor som tilgangen på nye foretak. Kanskje er det på tide med en skikkelig, systematisk offensiv på dette området.

Sommeren 2011 ferdigstilte vi også en ny håndbok i etablering av bygdeserviceforetak etter at den som ble laget i 1993 i lang tid har vært utdatert. Håndboken «Etablering av bygdeservice. Hva, hvorfor og hvordan», som er skrevet av Arild Løvik, ligger tilgjengelig på nettet, og gir god hjelp til etableringen av nye foretak.

Alle bygdeservicelag etablert før 2007 er i utgangspunktet samvirkelag BA, men med den nye samvirkeoven som ble innført i 2007 blir alle nye foretak registrert som samvirkeforetak SA. I tillegg må alle BA omdanne seg til SA innen 31.12.2012. Grundig informasjon om dette og utarbeidelse av tilpassede normalvedtekter for bygdeserviceforetak har vært en prioritert oppgave for Bygdeservice Norge, og også organisasjonen selv er omdannet til SA.

For å supplere de to årlige møtepunktene som landssamling og regionalsamling representerer, har det vært utgitt ett til to elektroniske nyhetsbrev i året til medlemmene.

I tillegg til utvekslingen og hevingen av kompetanse som skjer på samlingene har det årlig vært arrangert, eller sendt ut tilbud om ulike kurs av interesse for bygdeserviceforetak. Eksempler på dette er styrearbeid og HMS/ IK.

Medlemstilbud, felles innkjøp – og salg

At 60 foretak med til sammen omtrent 1000 tilknyttede medlemmer og en samlet omsetning på rundt 200 millioner kr representerer et interessant utgangspunkt for felles innkjøp er det liten tvil, samtidig som vi også skal være klare over at vi er knøttsmå sammenlignet med de virkelig store, som Utdanningsforbundet, NAF, Norges Bondelag m.fl. Vi har likevel klart å oppnå gode felles avtaler på flere områder, som for eksempel arbeidsklær og profileringsartikler. Andre avtaler er kuttet ut av vår samarbeidspartner fordi vi samlet sett har hatt lavere uttak enn forventet, noe som også illustrerer utfordringen i at vi består av selvstendige medlemmer som også kan velge å handle lokalt.

Noe av det vi kanskje har hatt størst nytte av over tid er samarbeidet med Argus i Skien om et tilpasset system for HMS og IK. Dette blir brukt av de aller fleste medlemmene og de som bruker det aktivt har mottatt skryt av store aktører som Mesta og Skanska for et godt system.

Som en oppfølging av det arbeidet som var gjort tidligere ble det i 2004 satt ned en arbeidsgruppe som jobbet tett mot Gjensidige for å få til et godt tilbud gjennom Gjensidiges lokalkontor. Tilbudet har fungert bare ved noen få lokalkontor, og mange bruker fortsatt andre tilbud. Dette arbeidet er derfor gjenopptatt i 2011/2012 – denne gang mot både Gjensidige, Terra og NLT.

Det har også vært gjort forøk på å legge inn anbud på store og landsomfattende oppdrag i fellesskap. Dette har vist seg ikke å være så enkelt, fordi selvstendigheten til medlemmene tilsier at man ikke trenger å forplikte seg til et slikt samarbeid. Enkelte utnytter likevel denne muligheten ved å avtale at man kan leie folk av hverandre.

Markedsføring, profil

I tillegg til forholdsvis dyr markedsføring på ulike nettkataloger hadde vi en periode ambisjoner om profilering av bygdeservicelogoen på TV. Kjøp av reklametid av typen «Sendingen presenteres av...» foran store idrettssendinger ble vurdert, men på grunn av store kostnader endte vi høsten høsten 2006 i stedet opp med en 2-årig sponsoravtale med et skiskyttertalent, som innebar profilering på siktet (fokus på TV-skjermen) og klærne. Løperen ble tatt ut til World Cup før jul, men fikk deretter mesteparten av sesongen ødelagt av bihulebetennelse og ribbeinsbrudd. Senere ble han barnefar og la opp.

Vi har også arbeidet med å få laget et "reklameblad" for bygdeservicelagene, finansiert av annonser fra våre samarbeidspartnere, og trykt i stort opplag. På grunn av for få annonsører ble dette lagt på is.

En konklusjon av diskusjonen på flere samlinger har vært at vår beste profilering er 60 foretak og 1000 medlemmer rundt i landet som gjør en god jobb og bruker samme logo og profil på arbeidsklær, redskaper, maskiner, brevark m.m. samtidig som vi også profilerer logoen på nettsider, annonser og lignende. Retten til bruk av logoen ble i 2005 knyttet til medlemskap i Bygdeservice Norge. Enkelte av medlemmene som har meldt seg ut av Bygdeservice Norge, har likevel fortsatt å bruke logoen og dermed surfe på den goodwill som andre bygger opp. Etter en omfattende runde med å få disse til å slutte å bruke vår logo, måtte vi konstatere at de som i sin tid hadde kjøpt og betalt for rettighetene til logoen også hadde rett til fortsatt å bruke den.

Det ble derfor satt i gang arbeid med en ny og mer modernisert logo med tilhørende grafisk profil i 2010. Etter en høringsrunde på de ulike forslagene under regionsamlingen høsten 2010, ble logoen og den grafiske profilen for Bygdeservice Norge vedtatt. Samtidig ble det også opprettet nye og langt mer funksjonelle nettsider for Bygdeservice Norge og tilbud om gratis nettsider i samme profil for alle medlemmene. Arbeidet ble ferdigstilt i 2011, og har vært et stort løft for organisasjonen. Vi har et klart inntrykk av at bygdeservice er blitt mer akseptert de siste årene, og vi tror en enhetlig og profesjonell profil er en viktig årsak til dette, sammen med HMS/ IK-system og en generell profesjonalisering ute blant medlemmene.

På bakgrunn av dette har arbeid med markedsføring i form av nettkataloger, annonser mv. de siste årene vært betraktet som overflødig. Vi har imidlertid likevel prioritert deltakelse på ulike messer, som Hus, Hytte og Hage og Norsk landbruk. Et formål med dette har også vært rekruttering av nye medlemmer.

Arbeid mot offentlige myndigheter

Som sammenslutning av selvstendig næringsdrivende og samvirkeforetak er bygdeservice både en innovativ og spesiell forretningsmodell. Ulempene med dette er at myndighetene ofte tar utgangspunkt i at næringslivet består bare av aksjeselskaper med ansatte når de lager nye forskrifter og retningslinjer. Det er derfor stort behov for en organisasjon som følger med på rammebetingelsene og arbeider for at det tilrettelegges også for vår type virksomhet.

Et godt eksempel på dette er innføringen av forskrift om ID-kort på byggeplasser. Dette er et tiltak som skal bidra til mer effektiv kontroll med helse, miljø og sikkerhet til personer som arbeider på bygge- og anleggsplasser. Kravet om id-kort skal også bidra til mer seriøsitet i bransjen, noe som i utgangspunktet er positivt for bygdeservicelagene. Vårt problem er at mens vanlige byggefirma kan søke om kort for alle sine ansatte, er de fleste i bygdeserviceforetakene selvstendig næringsdrivende. Dermed må alle medlemmene i bygdeserviceforetak søke for seg selv, og representere sitt eget enkeltmannsforetak, noe som blir svært tungvint. Det er også uheldig at alle medlemmene, som representerer ett bygdeserviceforetak og er underlagt et felles HMS-IK-system, må operere for seg selv, når et viktig formål med ordningen nettopp er å bedre HMS-arbeidet. Til tross for at vi gjennom jevnlig dialog med myndighetene siden 2008 møter forståelse for våre problemer, ser det ut til at andre hensyn foreløpig veier tyngre enn våre.

Et annet eksempel er Konkurranseloven. Dispensasjonen for bygdeserviceforetak var gjeldende bare til 2010, og etter dette kom en ny lov hvor systemet er endret, slik at unntak fra forbudet mot konkurransebegrensende samarbeid nå følger direkte av loven i bestemmelsens tredje ledd. Konkurransetilsynet understreker at markedsaktørene selv må vurdere hvorvidt et samarbeid som rammes av konkurranselovens § 10 første ledd, likevel vil kunne tillates etter unntaksbestemmelsene i tredje ledd. Bygdeservice Norge laget et notat om dette i 2010, der vår vurdering var at bygdeservice ikke rammes av konkurranselovens begrensninger. I samarbeid med Samvirkesenteret og Inn på Tunet nasjonalt ble det senhøsten 2011 utført en svært grundig advokatutredning som bekrefter disse vurderingene.

Blant andre saker hvor det har vært nødvendig med en innsats fra Bygdeservice Norge kan følgende nevnes:

- Innleie/ utleie av arbeidskraft
- Grenseoppgang mellom lønnede og næringsdrivende
- Krav om ansettelse av selvstendig næringsdrivende
- Krav om registrering i vikarbyråregisteret - aktualiseres nå med vikarbyrådirektivet
- Høringsuttalelser

Kontakt med andre

Bygdeservice Norge tok allerede i «ung alder» aktivt kontakt med andre organisasjoner. Den første det var naturlig å knytte forbindelser til var vår søsterorganisasjon i Sverige, «Farmartjänst Riks». Hele styret besøkte dem i Karlstad i 2004, og fikk nyttige erfaringer.

Bygdeservice Norge har hele tiden følt seg som en del av den store norske «landbruks- og samvirkefamilien». På bakgrunn av dette har styret god kontakt med både Norges Bondelag

og Norske Landbrukstenester og vi har fra tid til annen også vært representert på hverandres landssamlinger. Et mulig medlemskap i Norsk landbrukssamvirke har også vært utredet. I tillegg er Bygdeservice Norge medlem i Samvirkesenteret og har pr 2011 også en representant i styret

Avslutning

20 års virke som forretningsidé og 10 års virke som interesseorganisasjon har vist oss at bygdeservice definitivt har livets rett, og vi vet at mange hundre mennesker har fått både en verdifull tilleggsinntekt og en sosial arbeidsplass som følge av bygdeservice. I tillegg representerer bygdeservice et nytt og positivt ansikt utad for landbruket.

Bygdeservice er til en viss grad konjunkturavhengig, men ikke på samme måte som de fleste andre virksomheter. Når økonomien går godt, blir mange av medlemmene fristet til å ta lukrative oppdrag på egen hånd. Mange blir også tilbudt fast jobb hos kundene. På denne måten settes samarbeidet i bygdeserviceforetaket på prøve. I dårlige økonomiske tider ser vi imidlertid at bygdeservice representerer en kjærkommen tilleggsinntekt for mange og kundene leier inn bygdeservice fordi det er mer fleksibelt enn å ansette egne folk. Flexibiliteten i bygdeservice gjør at man lever godt uansett.

Selve bygdeservicekonseptet har imidlertid noen innebygde spenn i seg som mange andre slipper å tenke på:

Forening	-	forretning
Tilleggsnæring på si (bonde)	-	profesjonalitet på heltid (fagperson)
Selvstendig næringsdrivende	-	ansatt

Utviklingen har gått gradvis fra venstre mot høyre langs disse aksene, både internt i foretakene og ved at nye foretak som stadig kommer til, ligger litt lenger til høyre enn de som gikk ut. Dette er nok en naturlig utvikling. Samtidig består særpreget i bygdeservice som forretningsidé i at man alltid befinner seg en plass mellom disse ytterlighetene.

I dette ligger både mulighetene og utfordringene.